Nurmijärvi-Tuusula-Hyvinkää suunnitellun Nurmijärvi-Sokkelo 110 kV voimajohdon linjan arkeologinen inventointi 2021

Juuso Koskinen

MIKROLIITTI Oy
PIENI TEHOKAS TERÄVÄ
ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET
TAIDOLLA VUODESTA 1988

Tilaaja: Ramboll Finland Oy

Sisältö

Perustiedot **2**
Inventointi **3**
Tulos 4
Lähteet **5**
Kartat **6**
Vanhat kartat **7**
Kuvia **8**
Kiinteät muinaisjäännökset **8**
1 Hyvinkää Kuusela 8
2 Nurmijärvi Petäjäskoski 10

Kansikuva: Suunnitellun voimajohdon linjaa Jaakkolan kohdalla, pohjoiseen kuvattuna.

Perustiedot

Alue: Olemassa olevan voimajohdon viereen suunniteltu voimajohtolinja Nurmijärven Linjalan ja Hyvinkään Kaltevan välillä, noin 10,4 km.

Tarkoitus: Selvittää suunnitellun voimajohtolinjan muinaisjäännökset ja muut suojeltaviksi katsottavat arkeologiset jäännökset.

Maastotyö: 3.- 6.8. 2021

Tilaaja: Ramboll Finland Oy

Tutkimukset: Bilund & Seitsonen inventointi 2001, Seppä inventointi 2006, Mikkola, Mönkkönen & Kunnas inventointi 2007, Rostedt inventointi 2008.

Tekijä: Juuso Koskinen

Tulos: Inventoinnissa ei löydetty ennestään tuntemattomia muinaisjäännöksiä tai muita suojeltavaksi katsottavia arkeologisia jäännöksiä. Voimajohtolinjan läheisyydestä tunnettiin entuudestaan kaksi kiinteää muinaisjäännöstä: rajamerkkinä mahdollisesti toiminut siirtolohkare Nurmijärvi Petäjäskoski (mj.rek. tunnus 1000013275) ja uuninjäännös Kuusela Hyvinkää (106010004). Muinaisjäännökset on merkitty rekisteriin pistekohteina. Inventoinnissa niille rajattiin muinaisjäännösalueet, ja Kuuselan uuninjäännöksen sijaintitietoa myös tarkennettiin. Petäjäskosken muinaisjäännösalueen reuna sijaitsee lähimmillään noin 126 m päässä suunnitellun voimajohdon keskilinjasta, ja Kuuselan noin 86 m päässä. Linjan rakentamisella tuskin on vaikutusta näihin muinaisjäännöksiin.

Muita tietoja: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN ja N2000 järjestelmissä. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 82021, ellei toisin mainittu. Paikannukset tehtiin GNSS-laitteella. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 8/2021. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia, ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvaaja: J. Koskinen.

Tutkitun voimajohtolinjan sijainti sinisellä.

Inventointi

Nurmijärven Linjalan ja Hyvinkään Kaltevan välille suunnitellaan uutta voimajohtolinjaa Nurmijärvi-Sokkelo 110 kV voimajohtolinjahankkeessa. Ramboll Finland Oy tilasi Mikroliitti Oy:ltä arkeologisen inventoinnin hankkeen rakentamislupahakemuksen ympäristöselvitystä varten. Inventoinnin maastotyön teki Juuso Koskinen, tutkimuksen kannalta hyvissä olosuhteissa 27. - 30.8.2021.

Noin pohjois-etelä suuntainen ja 10,4 km pitkä suunniteltu voimajohtolinja kulkee jo olemassa olevien voimajohtojen vieressä, alkaen etelässä Nurmijärven Linjalasta ja päättyen pohjoisessa Hyvinkään Kaltevan kaakkoispuolelle. Linja kulkee keskivaiheillaan noin 900 m myös Tuusulan kunnan alueella.

Linjan alueita on inventoitu aikaisemmin vuosina 2001 Hyvinkään muinaisjäännösinventoinnissa (Bilund & Seitsonen), Nurmijärven inventoinnissa 2006 (Seppä) ja Nurmijärven historiallisen ajan muinaisjäännösten inventoinnissa 2008 (Rostedt). Lisäksi maakaasuputken linja, joka kulki voimajohtolinjaan nähden poikittain, noin Hyvinkään Rantakulman kaakkoispuolella, on inventoitu vuonna 2007 (Mikkola et al.)

Linjan keski- ja eteläosat kulkevat peltoalueilla, joiden välissä on kallioisia sekä moreenisia metsämäkiä. Paikoin on myös ojitettuja suometsämaastoja. Useassa kohdassa linja ylittää peltoojia, joista ainakin osa on ollut aikaisemmin luonnontilaisia Vantaanjokeen laskevia puroja. Linjan pohjoispää nousee moreenimäelle, jolla on myös ojitettuja suometsämaastoja.

Suunniteltu voimajohtolinja sijoittuu korkeusvälille noin 72,5–100 m mpy. Voimajohtolinjan kohta ja lähialueet ovat nousseet muinaisesta Itämerestä jo sen Yoldiavaihessa sekä varhaisen Ancylusvaiheen aikana (Ancylustransgression maksimi n. 8400 eKr. on alueella n. 70 m tasolla).

Suomen alueen varhaisimman asutuksen aikana voimajohtolinjan lähialueen merkittävin vesistö on ollut nykyisen uomansa kohdalla virtaava Vantaanjoki, joka sijaitsee lähimmilläänkin noin 260 m päässä suunnitellusta voimalinjasta. Esihistorialliselle rantasidonnaiselle asutukselle potentiaaliset alueet sijaitsevat siis varsin kaukana linjalta. Osa nykyisistä Vantaanjokeen virtaavista pelto-ojista, joiden yli linja kulkee, on silti todennäköisesti ollut aiemmin puroja, joiden varsilla esihistoriallisten pyyntikulttuurien sekä nuorakeramiikan asuinpaikkoja on teoriassa saattanut sijaita.

Linja kulkee Nukarin, Pengarkosken, Tuusulan ja Hyvinkään historiallisen ajan kylien erämaa-, pelto-, ja niittyalueiden läpi. Itse kyläasutukset ovat sijainneet kaukana linjalta, lähimpänä Nukarin kylä, jonka historiallisen ajan asutuksen kohdan linja ohittaa länsipuolelta noin 200 m päästä.

Voimajohtolinjan läheisyydestä tunnetaan entuudestaan kaksi kiinteää muinaisjäännöstä: historiallisen ajan rajamerkki Nurmijärvi Petäjäskoski (mj.rek. tunnus 1000013275) ja ajoittamaton uuninjäännös Kuusela Hyvinkää (106010004), jotka sijaitsevat kumpikin alle 150 m päästä suunnitellun voimajohdon keskilinjasta. Tarkemmat etäisyydet on mainittu raportin tulos-luvussa.

Maastotyön valmistelussa katsottiin vuosina 1783-1840 laadittuja karttoja sekä 1900-luvun peruskarttoja, jotta mahdolliset historiallisen ajan suojeltaviksi katsottavat jäännökset voitaisiin löytää maastosta ja erottaa nykyaikaisista jäännöksistä. Vuosina 1783 isojakokartalta ja 1840 luvulla laaditulta pitäjänkartalta ei löytynyt asutukseen, elinkeinoihin tai kulkuväyliin liittyviin jäännöksiin viittaavia merkintöjä suunnitellun voimajohtolinjan kohdalta. Myös Maanmittauslaitoksen ilmalaserkeilauksesta laadittu korkeusmalli tarkastettiin suunnitellun voimajohtolinjan kohdalta sen varalta, että siinä olisi näkynyt asuinpainanteilta, erilaisilta röykkiöiltä, hiilimiiluilta, tervahaudoilta tai muilta suojeltavilta jäännöksiltä vaikuttavia pinnanmuotoja, mutta sellaisia ei mallissa havaittu. Maastotyö kohdentui siten pääosin karttatarkastelun ja maastohavaintojen perusteella valittuihin maastonkohtiin ja alueisiin.

Arkistotarkastelu ulottui 200 m etäisyydelle voimajohtolinjasta ja maastotarkastus ulottui pääsääntöisesti n. 50 m etäisyydelle linjan molemmin puolin, mutta lähimmät tunnetut kohteet tarkastettiin etäämmältä. Inventoinnin maastotyössä tarkastettiin siis läheiset ennestään tunnetut muinaisjäännökset ja käytiin läpi paikkoja, jotka vaikuttivat potentiaalisilta ennestään tuntemattomien muinaisjäännösten löytymisen kannalta. Linjaa siis tutkittiin maastossa kartan perusteella otollisia maastonkohtia valiten sekä pistokokein kallio- ja mäkialueilla. Maanpeittämistä muinaisjäännöksistä etsittiin merkkejä kaivamalla lapiolla koekuoppia ja katsoen maastoja läpi pintalöytöjen sekä maan pinnalle näkyvien jäännösten varalta (lähinnä purolaaksoissa). Ennestään tuntemattomia muinaisjäännöksiä tai muita suojeltavaksi katsottavia arkeologisia jäännöksiä ei löytynyt voimajohtolinjalta.

Tulos

Inventoinnissa ei löydetty ennestään tuntemattomia muinaisjäännöksiä tai muita suojeltavaksi katsottavia arkeologisia jäännöksiä. Voimajohtolinjan läheisyydestä tunnettiin entuudestaan kaksi kiinteää muinaisjäännöstä (sm): rajamerkkinä mahdollisesti toiminut siirtolohkare Nurmijärvi Petäjäskoski (mj.rek. tunnus 1000013275) ja uuninjäännös Kuusela Hyvinkää (106010004). Muinaisjäännökset on merkitty rekisteriin pistekohteina. Inventoinnissa niille rajattiin muinaisjäännösalueet, ja Kuuselan uuninjäännöksen sijaintitietoa myös tarkennettiin. Petäjäskosken muinaisjäännösalueen reuna sijaitsee lähimmillään noin 126 m päässä suunnitellun voimajohdon keskilinjasta, ja Kuuselan noin 86 m päässä.

3.9.2021

Juuso Koskinen, Mikroliitti Oy.

Lähteet

Bilund, A. & Seitsonen, O. 2001. Hyvinkään muinaisjäännösinventointi. Tutkimuskertomus.

Mikkola, E., Mönkkönen, R. & Kunnas, O. 2007. Mäntsälä – Siuntio Historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi Gasum Oy:n maakaasuputkilinjauksella 14.–27.5.2007. Tutkimuskertomus, Museovirasto.

Peruskartat. 1958/2043 06, 1960/2044 01 ja 2044 04, 1963/2043 06, 1964/2044 04, 1974/2044 01 ja 2044 04, 1978/2043 06, 1983/2044 01 ja 2044 04 1989/2044 01 ja 2044 04. Maanmittauslaitos.

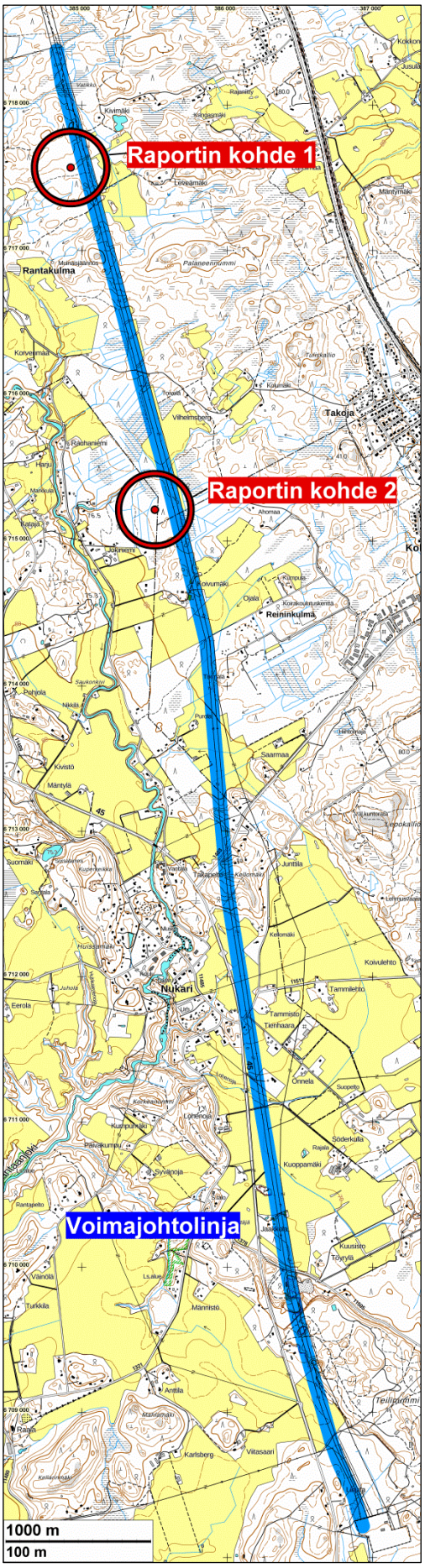
Pitäjänkartat. 1840-l. Nurmijärvi 2043 06, 2044 01 ja 2044 04, Hyvinkää, 2044 01 ja 2044 04, Tuusula 2043 06 ja 2044 04. Maanmittauslaitos.

Rostedt, T. 2001. Nurmijärvi Historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi 5.5. – 23.5.2008. Tutkimuskertomus, Museovirasto.

Seppä, J. 2006. Nurmijärven arkeologinen inventointi. Tutkimuskertomus, Museovirasto.

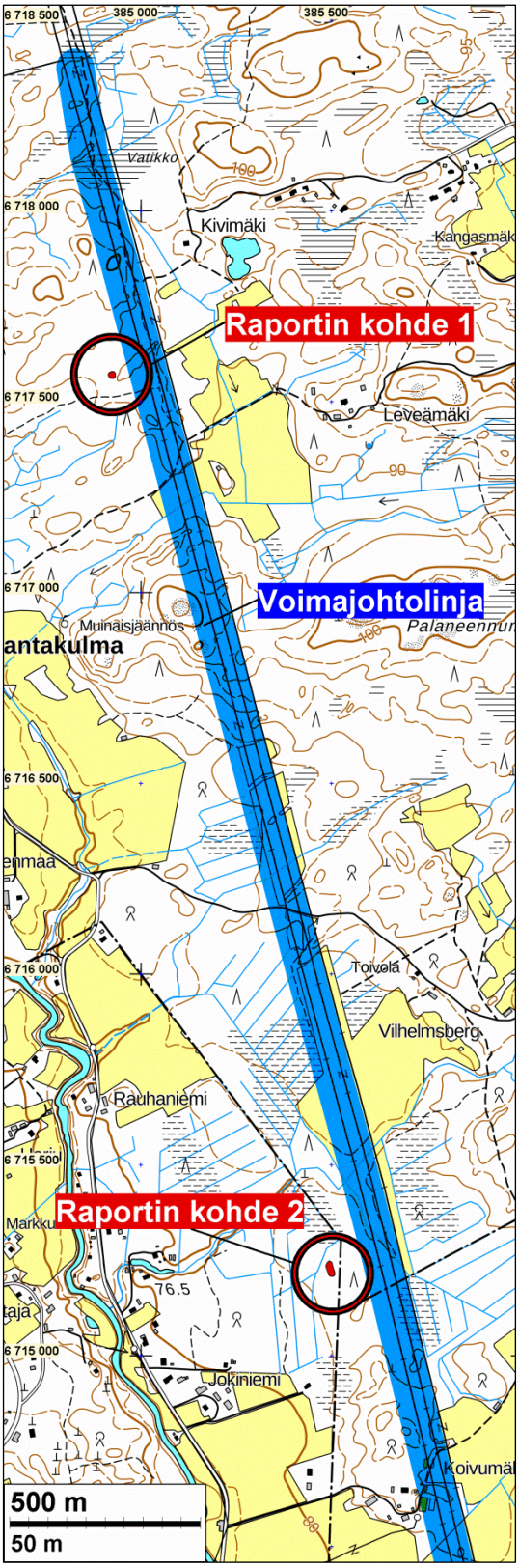
Tuntematon. 1783-1785. Charta öfver Nuckars Rusthall Ägor i Nurmijärvi Sockn Borgo härad och Nylands Lähn.

Kartat

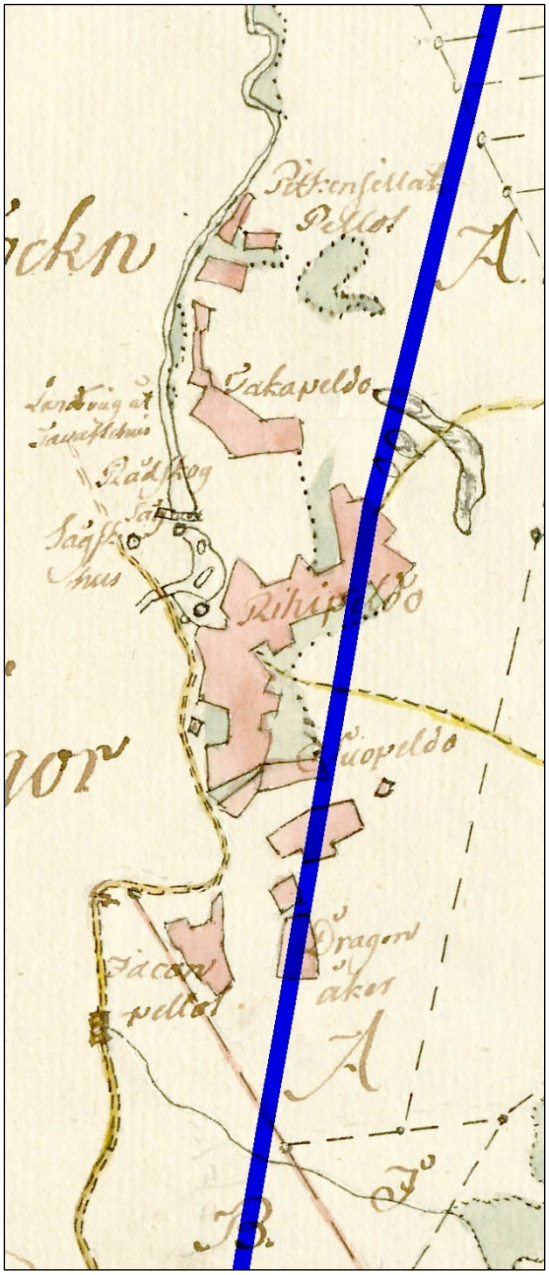

Vasemmalla: Kartta koko suunnitellun voimajohtolinjan alueesta.

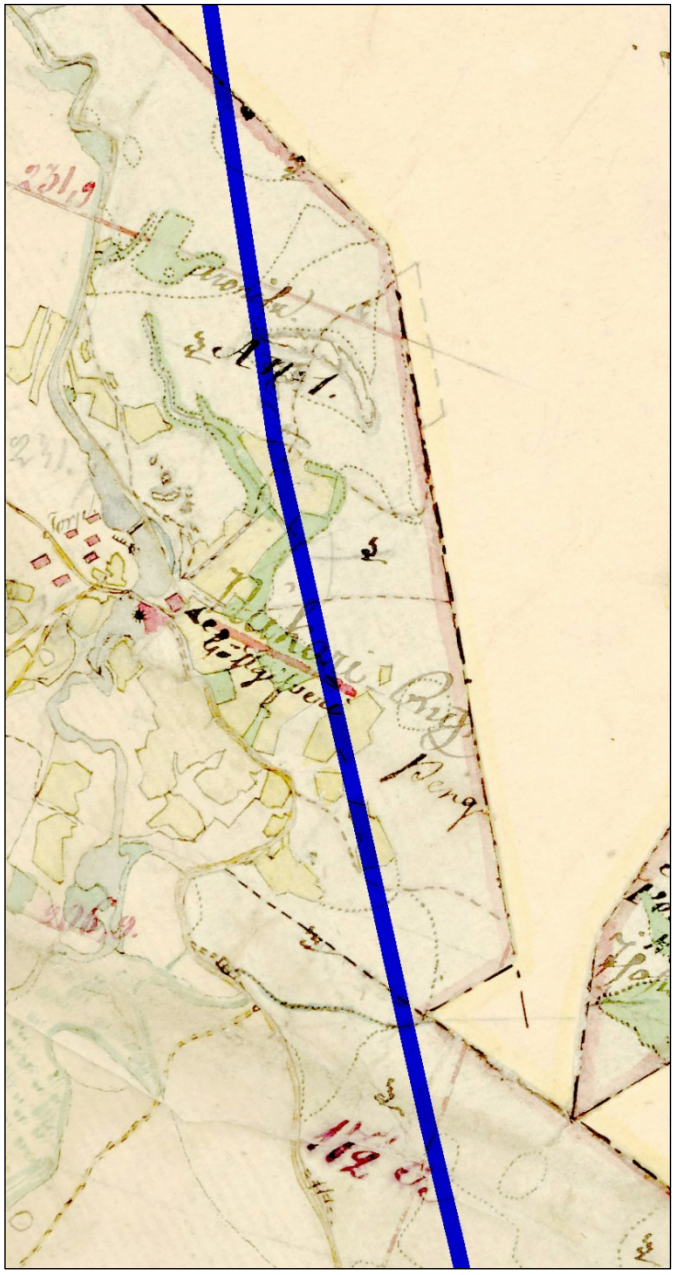
Alla: Kartta suunnitellun voimajohtolinjan pohjoispäästä, jossa on muinaisjäännöksiä.

Vanhat kartat

Suunniteltu voimajohtolinja vuosina 1783-1785 laaditun kartan päälle piirrettynä. Linjan kohdalle ei ole merkitty asutusta. Kartan punaiset alueet ovat peltoja.

1840-luvun kartoituksiin perustuvalla pitäjänkartalla linja kulkee kaukana Vantaanjoen varteen punaisella merkitystä asutuksesta.

Kuvia

Kuva 1 (vas.). Linjan alue Nurmijärven, Tuusulan ja Hyvinkään yhteisen rajapisteen pohjoispuolisella pellolla. Kuvattu lounaaseen. Petäjäskosken rajamerkki on kuvan taka-alan metsässä. **Kuva 2 (oik.).** Linjan pohjoispään moreenimäkeä pohjoiseen kuvattuna.

Kuva 3 (vas.). Näkymä linjalta Nukarin kylän suuntaan. Kuvan keskellä olevat metsäsaarekkeetkin olivat maapohjaltaan vanhaa muokattua peltomaata. **Kuva 4 (oik.).** Suunniteltua voimajohtolinjaa Vantaanjokeen laskevan Lohenojan kohdalla. Kuvattu luoteeseen.

Kiinteät muinaisjäännökset

1 Hyvinkää Kuusela

Mj-tunnus: 106010004
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Ajoitus: ajoittamaton
Tyyppi: kivirakenteet
Tyypin tark.: röykkiöt

Koordin: N: 6717570,5 E: 384923,5 Z: 92,50 - 95 m mpy
röykkiön kohta, 2021 GNSS-RTK laitteella tehty paikannus n. 0,7 m tarkkuudella

Tutkijat: Heikurinen-Montell tarkastus 2000, Bilund & Seitsonen inventointi 2001.
Sijainti: Hyvinkään vanhasta kirkosta noin 6,1 km eteläkaakkoon. Kuuselan talosta noin 560 m länsikoilliseen.

Kuvaus: **Muinaisjäännösrekisteri 2021:** Kohde sijaitsee Vantaanjoesta ja Rantakulmantiestä noin kilometri itään, metsässä etelälounaaseen viettävässä rinteessä. Paikka on lähellä Nukarin ja Hyvinkään kylän rajaa, joka näkyy metsässä hakattuna linjana. Röykkiö on muodoltaan pyöreä. Sen halkaisija on 1,5 m ja korkeus on 1,2 m. Röykkiö on kasattu vaihtelevankokoisista kivistä. Sen pinta on sammaloitunut. Uunimainen rakennelma.

Bilund & Seitsonen 2001: Röykkiö sijaitsee etelälounaaseen viettävässä rinteessä metsässä n. 600 m koilliseen Kuuselan talosta. Rakennelman halkaisija on n. 1,5 m ja korkeus n. 1,2 m. Kysymyksessä saattaa olla uunimainen rakennelma, koska yhdellä sivulla on ehkä suuaukko.

Koskinen 2020: Röykkiötä etsittiin rekisterin koordinaattipisteen paikalta, mutta sitä ei löytynyt. Koordinaattipisteestä noin 60 etelään löydettiin röykkiö, jonka lähiympäristö sopii edellisten tutkimusten kuvauksiin.

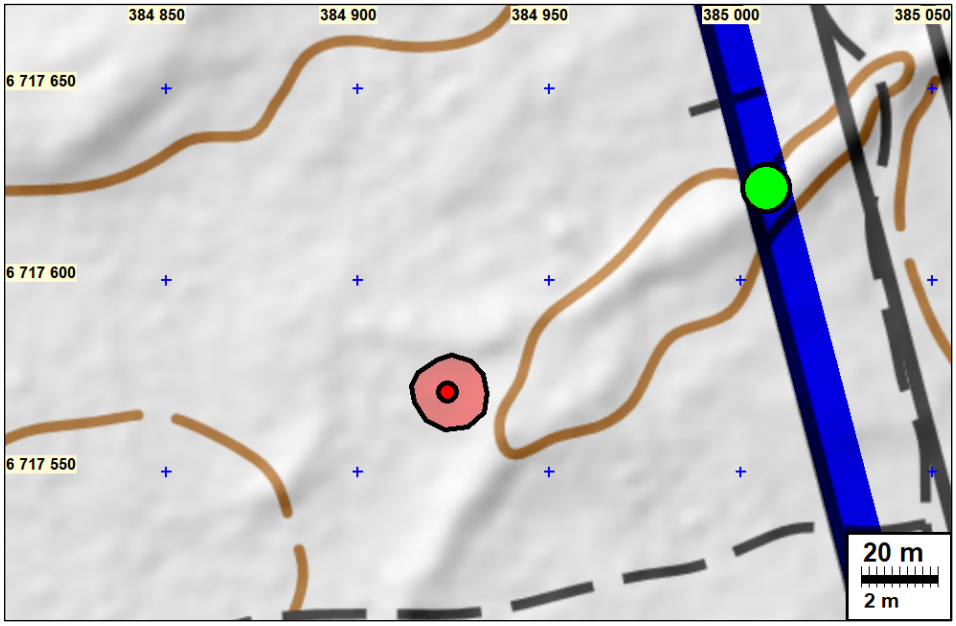
Röykkiö sijaitsee loivasti etelälounaaseen viettävässä rinteessä. Metsämaasto röykkiön ympäristössä on kivikkoista. Hyvinkään ja Nukarin kylien rajalla ollut hakkuuaukea erottuu edelleen metsätyyppien rajana. Hakkuuaukealla kasvaa verrattain harvaa männikköä, ja metsä, jossa jäännös sijaitsee, on kuusivoittoista sekametsää. Jäännös ja sen ympäristö ovat säilyneet koskemattomina.

Röykkiö on sammalen peitossa ja vaikuttaa muodoltaan vahvasti uunin tai kiukaan jäännöstä. Sammalen alta pilkottavat kivet ovat särmikkäitä ja teräviäkin. Röykkiö on noin 2,7 m pitkä, 2 m leveä ja noin 0,6 m korkea. Aikaisemmissa tutkimuksissa röykkiötä on kuvattu pyöreäksi, mutta sen voi siis hahmottaa myös soikeaksi. Erot mitoissa voivat johtua myös tulkintaeroista, ja mittausten kohdista. Kyseessä on siis todennäköisesti sama röykkiö kuin edellisissä tutkimuksissa, eroista huolimatta.

Seinälinjoista jääneitä maapenkkejä tai kiveyksiä ei ole maan pinnalle nähtävissä, mutta röykkiön vieressä, sen koillispuolella, noin 0,5 m päässä on noin 0,3 m korkea, 0,5 m leveä ja 2 m pitkä vallimainen, sammalenpeittämä, halkaisijaltaan noin 30 cm kiviä sisältävä muoto, joka saattaa olla myös jonkin rakenteen jäännös. Se voi olla myös röykkiöön liittyvää purkua tai romahdusta.

Röykkiön sijainti mitattiin GNSS-laitteella. Metsäympäristöstä johtuen mittauksessa saattaa silti olla joitain metrejä virhettä.

<u>Voimajohdon rakentamisen vaikutus kohteeseen:</u> Voimajohdon keskilinja sijaitsee lähimmillään noin 85 m päässä muinaisjäännösalueen reunasta, ja lähin pylväs noin 89 m päässä.

Muinaisjäännösrajaus punaisena alueena ja röykkiön sijainti punaisella pisteellä. Voimajohto sinisellä viivalla ja lähin suunniteltu pylvään paikka vihreällä pisteellä.

Kuva 5 (vas.). Röykkiö etelään kuvattuna. **Kuva 6 (oik.).** Röykkiö lapion vasemmalla puolella ja vallimainen muoto oikealla puolella. Kuvattu länteen.

2 Nurmijärvi Petäjäskoski

Mj-tunnus: 1000013275
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Ajoitus: ajoittamaton
Tyyppi: kivirakenteet
Tyypin tark.: rajamerkit

Koordin: N: 6715215 E: 385503 Z: 49,00 m mpy

Tutkijat: Rostedt inventointi 2008.
Sijainti: Nurmijärven kirkosta noin 12 km pohjoiskoilliseen.

Kuvaus: **Rostedt 2008:** Kohde sijaitsee Nurmijärven ja Hyvinkään rajalla, Nurmijärven pohjoisosassa. Hämeen ja Uudenmaan välinen rajalinja muotoutui tarkemmin viimeis-

tään 1500-luvulla, ja tässä yhteydessä Nurmijärven pohjoisosa kuului Hämeen puolelle ja eteläosa Uudenmaan puolelle. Vanhaan rajalinjaan liittyviä isoja rajakiviä/-kallioita etsittiin tämän inventoinnin yhteydessä mahdollisuuksien mukaan.

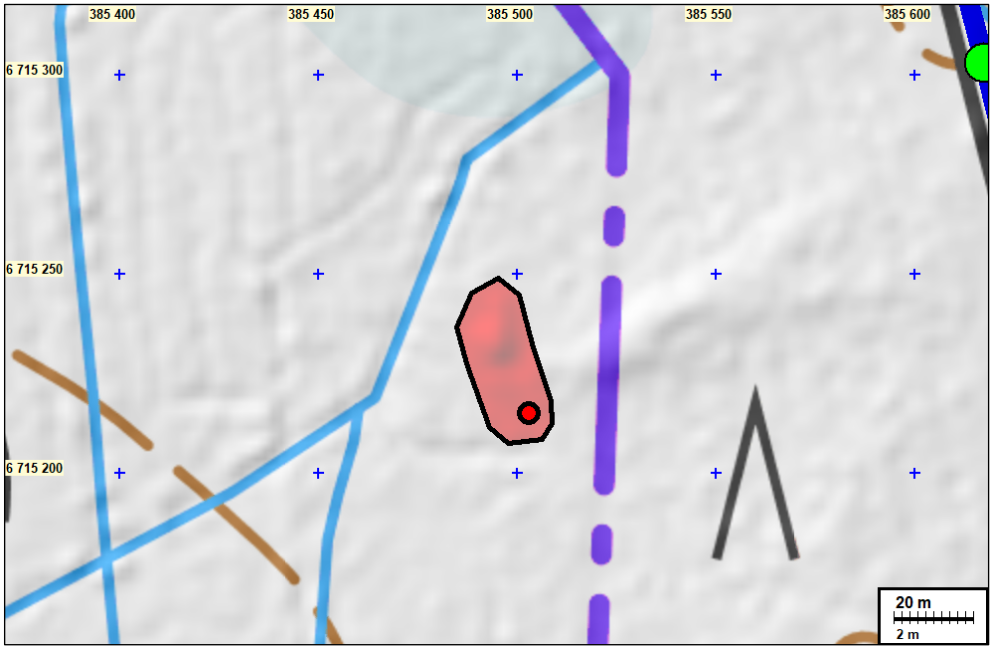
Häme ja Uusimaa mainitaan ensimmäisen kerran maakunnallisina kokonaisuuksina 1300-luvun alussa, todennäköisesti ne kuitenkin kehittyivät omiksi rajoitetuiksi alueikseen jo 1200-luvulla. Rajat tuskin tuolloin vielä olivat kovin tarkkoja, Hämeen ja Uudenmaan rannikon asuttujen alueiden välillä oleva alue oli varmaankin tuolloin vielä ”harmaata aluetta” jossa rajan tarkka sijainti oli epäselvä. Sydänkeskiajalla rajat Uudenmaan ja Hämeen välillä lienee jo tarkistettu. Jaakko Teitti mainitsee nähneensä Viipurin linnassa vanhan rajatuomion 1550-luvulta, joka sekin lienee kopio vielä vanhemmasta raja-asiakirjasta. Nurmijärven osalta vanha rajalinja kulki idästä länteen lueteltuna seuraavasti: Petäjäskoski-Hanhisuonsaari-Kiljava-Sääksjärven Röykkä- Nummenpää-Hirvikorpi. (Tommila 1958, 105–106 viitteineen)

Petäjäskoskella havaittiin maastokäynnillä Nurmijärven ja Hyvinkään rajalla iso neljään osaan haljennut siirtolohkare, joka sopisi vanhaksi rajamerkiksi hyvin. Kivi on kooltaan 15×15 metriä ja korkeutta sillä on 2.5-3 metriä. Mitään hakkauksia tai muita kruunun tarkistusmerkkejä ei havaittu.

Koskinen 2021: Rajamerkkinä todennäköisesti toiminut kivi ympäristöineen on säilynyt vahingoittumattomana, ja sellaisena, kuin se edellisessäkin inventoinnissa kuvaillaan. Paikalla on retkeilystä tai lasten leikeistä jääneitä puulaatikoita ja retkistuinalustoja. Lähimaastoa käytiin vielä läpi siltä varalta, että paikalta olisi ollut muita rajamerkiksi sopivia rakennelmia tai maamerkkejä, mutta sellaisia ei löytynyt.

Rajamerkin alueen ilmalaserkeilausmallissa on rajakiveä muistuttava muoto noin 22 m muinaisjäännösrekisteriin merkityltä sijaintipisteeltä luoteeseen. GPS-paikannukseen perustuva sijaintipiste, voi olla siis hieman virheellinen. Muinaisjäännösalue rajattiin varmuudeksi sekä sijaintipisteen että ilmalaserkeilausmallissa näkyvän muodon kohdille.

<u>Voimajohdon rakentamisen vaikutus kohteeseen:</u> Voimajohdon keskilinja sijaitsee lähimmillään noin 126 m päässä muinaisjäännösalueen reunasta, ja lähin pylvään paikka noin 130 m päässä.

Muinaisjäännösalue ja muinaisjäännöksen sijaintipiste punaisella Muinaisjäännösalueen luoteispäässä on rajakiveä muistuttava laserkeilausmuoto, joka saattaa olla kiven todellinen sijainti. Voimajohto sinisellä viivalla ja lähin pylväs vihreällä pisteellä, kartan oikeassa yläkulmassa.

Kuva 7 (vas.). Rajamerkkinä todennäköisesti toiminut kivi lounaaseen kuvattuna. **Kuva 8 (oik.).** Sama kivi pohjoiseen kuvattuna.